

مجازات تعزیری، از سنت تا مدرنیته

غلامرضا افشاری پور

عضو هیات علمی دانشگاه پیام نور

مجتبی محمدی زاده کرمانی نژاد

عضو هیات علمی دانشگاه پیام نور

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مجازات تعزیری، از سنت تا مدرنیته

(با رهیافتی جرم شناسانه)

گردآورندگان :

غلامرضا افشاری پور

عضو هیات علمی دانشگاه پیام نور

مجتبی محمدی زاده کرمانی نژاد

عضو هیات علمی دانشگاه پیام نور

انتشارات موجک

سرشناسه	افشاری پور، غلامرضا، ۱۳۴۹، گردآورنده.
عنوان و نام پدیدآور	مجازات تعزیری، از سنت تا مدرنیته: با رهیافتی جرم‌شناسانه / گردآورندگان غلامرضا افشاری پور، مجتبی محمدی زاده کرمانی نژاد.
مشخصات نشر	تهران: انتشارات موجک، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	۱۶۸ ص؛ وزیري.
شابک	۹۲-۱-۸۳۰۷-۶۰۰-۹۷۸، ۲۰۰۰۰۰ ریال.
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	یادداشت: کتابنامه.
موضوع	تعزیرات (فقه)
موضوع	Ta'zir punishment (Islamic law)
موضوع	مجازات (فقه)
موضوع	Punishment (Islamic law)
موضوع	مجازات - ایران
موضوع	Punishment - Iran
موضوع	حقوق جزا (فقه)
موضوع	Criminal law (Islamic law)
موضوع	حقوق جزا - ایران
موضوع	Criminal law - Iran
شناسه افزوده	محمدی زاده کرمانی نژاد، مجتبی، ۱۳۶۲، گردآورنده
رده بندی کنگره	۱۳۹۵ م ۳ م ۶ / ۱۹۵ BP
رده بندی دیویی	۲۹۷/۳۷۵
شماره کتابشناسی ملی	۴۳۶۳۰۹۱

انتشارات موجک

تلگرام: ۰۹۰۱۷۶۷۲۵۰۲ کانال: telegram.me/mjak1

تلفن مرکز پخش: ۰۲۶۳۲۲۳۲۰۹۱ - ۰۲۱۶۶۱۲۷۵۹۳

Email: mojakpublication@yahoo.com

Web: www.mojak.ir

عنوان: مجازات تعزیری، از سنت تا مدرنیته
تالیف: غلامرضا افشاری پور، مجتبی محمدی زاده کرمانی نژاد
طراح جلد: سیده زهرا روشنایی
مشخصات ظاهری: ۱۶۸ صفحه، قطع وزیری
چاپ اول: پاییز ۱۳۹۵
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد - قیمت: ۲۰۰۰۰۰ ریال
شابک: ۹۲-۱-۸۳۰۷-۶۰۰-۹۷۸
حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

پروردگارا،

آن دل که به یاد تو نباشد دل نیست
آن کس که ندارد به سر کوی تو راه

قلبی که به عشقت نتپد جز گل نیست
از زندگی بی ثمرش حاصل نیست

و

پروردگارا،

گر خلق تکیه بر عمل خویش کرده اند

ما را بس است رحمت و فضل تو متکا

تقدیم به سید اهل قلم، سید مرتضی آوینی که نوشت:

ای شهید... ای آنکه بر کرانه ازلی و ابدی وجود برنشسته‌ای، دستی بر آر و
ما قبرستان نشینان عادات سخیف را نیز از این منجلاب بیرون کش.

و تقدیم به :

جملگی اساتید و دانشجویانی که در جهت ارتقاء
دانش و دانش پژوهشی از هیچ تلاشی فروگذار نبوده‌اند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	پیشگفتار
۳.....	فصل اول: مبانی نظری بحث (مفاهیم نخستین و ویژگی‌ها)
۳.....	مبحث اول: مطالعه مفاهیم در حوزه جرم و مجازات
۳.....	گفتار نخست: جرم، مجازات، تعزیر
۳.....	الف) جرم
۵.....	ب) مجازات
۷.....	ج) تعزیر
۱۶.....	مبحث دوم: ویژگی‌های مجازات‌های تعزیری
۱۷.....	گفتار نخست: نامعین بودن کیفر
۲۱.....	گفتار دوم: گسترش دامنه تعزیرات
۲۷.....	گفتار سوم: وجوه اشتراک و افتراق تعزیرات با مجازات‌های بازدارنده
۲۷.....	الف) وجوه اشتراک
۲۸.....	ب) وجوه افتراق و اگرایی مجازات‌های تعزیری و بازدارنده
۳۰.....	مبحث سوم: تعزیرات بر پایه دیدگاه‌های سنتی
۳۰.....	گفتار نخست: تعزیرات شرعی و حکومتی
۳۳.....	گفتار دوم: مرور زمان در تعزیرات شرعی و حکومتی
۳۶.....	مبحث چهارم: تعزیرات بر پایه دیدگاه‌های جرم‌شناختی
۳۷.....	گفتار نخست: تعزیر مالی
۴۴.....	گفتار دوم: تعزیر جسمانی

- گفتار سوم: تعزیر اجتماعی ۵۰
- فصل دوم: درجه‌بندی تعزیری، در قلمرو سیاست جنایی ایران ۵۷
- مبحث اول: مطالعه تطبیقی نظام اعمال کیفر در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ و ۱۳۷۰ ۶۰
- گفتار اول: صلاحیتها ۶۱
- بند اول- صلاحیت واقعی ۶۱
- بند دوم- صلاحیت شخصی ۶۲
- گفتار دوم: قلمروی اجرای قوانین جزایی در زمان (حاکمیت قانون جزا در زمان) ۶۳
- گفتار سوم: اصل قانونی بودن جرائم، ها و دادرسی کیفری ۶۳
- الف) مجازات‌های اصلی ۶۴
- ب) مجازات‌های تکمیلی ۶۵
- ج) مجازات‌های تبعی ۶۶
- گفتار چهارم: نهادهای فردی کردن مجازات ۶۷
- الف) تخفیف و معافیت از آن ۶۷
- ب) تعویق و تعلیق اجرای ۶۷
- پ) نظام نیمه آزادی ۶۹
- ت) نظام آزادی مشروط ۶۹
- ث) مجازات‌های جایگزین حبس ۶۹
- ج) تعدد جرم ۷۰
- چ) تکرار جرم ۷۱
- گفتار پنجم: تغییرات در تعدد در ارتکاب عنصر مادی جرم ۷۲
- الف) شرکت در جرم ۷۲
- ب) معاونت در جرم ۷۲
- گفتار ششم: موانع مسئولیت کیفری ۷۳
- الف) جنون ۷۳

- ب) صغر سن ۷۳
- پ) اجبار و اکراه ۷۴
- ت) جهل و اشتباه ۷۴
- ث) خواب و بیهوشی ۷۵
- ج) مستی ۷۵
- گفتار هفتم: مسئولیت کیفری اشخاص ۷۵
- الف) مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی ۷۵
- ب) مسئولیت کیفری ناشی از فعل غیر ۷۶
- مبحث دوم: طبقه‌بندی مجازات‌ها ۷۶
- گفتار اول: انواع مجازات‌ها ۷۶
- الف) انواع مجازات در قانون مجازات عمومی سابق ۷۶
- ب) انواع مجازات در قانون مجازات اسلامی ۷۸
- گفتار دوم: طبقه‌بندی مجازات بر مبنای نسبت آنها ۹۰
- الف) طبقه‌بندی مجازات بر مبنای نسبت آنها در قانون مجازات اسلامی سال ۷۰ ۹۰
- ب) طبقه‌بندی مجازات بر مبنای نسبت آنها در قانون مجازات سال ۱۳۹۲ ۹۳
- گفتار سوم: طبقه‌بندی مجازات به لحاظ حقی که محدود شده و یا از بین می‌رود ۱۰۱
- الف) مجازات‌های بدنی ۱۰۱
- ب) مجازات‌های محدود کننده آزادی ۱۰۶
- ج) مجازات‌های سالب آزادی ۱۱۵
- مبحث سوم: آثار درجه‌بندی تعزیرات در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ ۱۲۵
- گفتار اول: اجرای تعزیرات و آثار درجه‌بندی آن ۱۲۵
- الف) بصورت عام و مطلق ۱۲۸
- ب) بصورت خاص و مشخص ۱۳۰
- گفتار دوم: آثار درجه‌بندی تعزیرات بر حقوق بزهکار ۱۳۴
- الف) بزهکار، مفهوم و حقوق آن ۱۳۵

گفتار سوم: نتایج و آثار درجه‌بندی بر بزه دیده گان ۱۴۴

الف) بزه دیده شناسی ۱۴۴

ب) بزه دیده ۱۴۹

پ) راهکارهای درمان ۱۵۱

ت) ارزیابی نهایی در حمایت از بزه دیده ۱۶۱

کتابنامه ۱۶۳

پیشگفتار

در قانون جدید مجازات اسلامی تعزیرات به هشت درجه جداگانه تقسیم شده است. به موجب ماده ۱۸ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲: «تعزیر مجازاتی است که مشمول عنوان حد، قصاص یا دیه نیست و به موجب قانون در موارد ارتکاب محرمات شرعی یا نقض مقررات حکومتی تعیین و اعمال می گردد. نوع، مقدار، کیفیت اجراء و مقررات مربوط به تخفیف، تعلیق، سقوط و سایر احکام تعزیر به موجب قانون تعیین می شود». نیز در مورد تعزیر می توان گفت این نوع از مجازات علاوه بر مواردی که در شرع مجازات معینی برای آن‌ها پیش‌بینی نشده در مورد جرائمی که مستوجب حدند اما شرایط اقامه حد در آن‌ها کامل نیست نیز اعمال می شود. در مواردی نیز تعزیر به عنوان کیفر مکمل در کنار حد قرار می گیرد مانند عقوبت ارتکاب زنا در مکان یا زمان شریف.

در اسلام برای تعزیر انواع مختلفی ذکر کرده‌اند و آن عبارت است از: ایداء، ممنوعیت معاشرت با مجرم، محرومیت از حضور در جنگ و بهره‌مندی از غنائم، بیرون راندن از موطن و تخریب اموال، نپذیرفتن زکات. مهم‌ترین ویژگی‌های مجازات تعزیری عبارت‌اند از:

۱. نامعین بودن کیفر (که در آن قاضی اختیار تعیین مقدار و چگونگی اجرای آن را دارد و نیز اختیار تعیین نوع تعزیر در اختیار ولی امر هست).

۲. گسترش دامنه تعزیرات (شمول دامنه تعزیرات گسترگی فراوانی دارد و شامل مواردی از قبیل دفع فساد، قاعده ثانویه، احکام حکومتی).

۳. وجوه اشتراک تعزیری و بازدارنده: هر یک از مواد قانونی اگر کلمه تعزیرات یا مجازات بازدارنده به‌طور مستقل و به‌تنهایی ذکر شود، در این صورت هر دو مجازات تعزیری و بازدارنده مترادف هم بوده و منظور از تعزیرات اعم از تعزیرات شرعی و بازدارنده خواهد بود همان‌چنان که منظور از بازدارنده نیز اعم از مجازات بازدارنده (تعزیرات حکومتی) و تعزیرات شرعی خواهد بود. تعزیرات را می‌توان از دیدگاه‌های مختلف تقسیم‌بندی کرد که در پژوهش حاضر و در این کتاب ما تعزیر را از دو جهت موردبررسی قرار داده‌ایم. دسته اول تعزیرات را از دیدگاه اصول جرم‌شناختی، در سه

دسته تعزیر مالی، تعزیر جسمانی و بالاخره تعزیر اجتماعی مورد بررسی قرار گرفته است. تعزیرات مالی که خود به دودسته جزای نقدی، مصادره اموال تقسیم می‌شود؛ که در قانون جدید مجازات اسلامی و در درجه‌بندی هشتگانه تعزیرات این نوع از تعزیر از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. به‌نحوی که اعمال مجازات جزای نقدی خود در هشت درجه یعنی در تمامی درجات هشتگانه تعزیرات مورد موضوعیت پیدا کرده است. در مورد تعزیر به مصادره اموال نیز باید گفت این نوع از مجازات در واقع جزو شدیدترین نوع از تعزیرات در قانون جدید بوده به‌نحوی که می‌توان گفت از لحاظ شدت و ضعف مجازات در دسته بالاتر یعنی در زمره شدیدترین نوع از مجازات تعزیری به شما آمده است.

تعزیرات جسمی را نیز می‌توان به دو نوع تقسیم کرد و آن عبارت‌اند از: شلاق و حبس؛ که هر یک از این نوع از تعزیرات نیز خود از جایگاه ویژه‌ای در درجه‌بندی هشتگانه تعزیرات در قانون جدید مجازات اسلامی برخوردار هستند. دسته سوم که عبارت است از تعزیر اجتماعی در دودسته (۱) الزام به کارهای عام‌المنفعه (۲) محرومیت یا محدودیت از حقوق، دسته‌بندی و ارائه شده است. این نوع از تعزیرات نیز در دسته درجه‌بندی تعزیرات در قانون جدید مجازات اسلامی جایگاهی برای خود کسب کرده‌اند. محرومیت یا محدودیت از حقوق خود شامل سه نوع تعزیر خواهد شد و آن عبارت است از (محرومیت از حقوق اجتماعی به‌عنوان مجازات اصلی - محرومیت از حقوق اجتماعی به‌عنوان مجازات تکمیلی - محرومیت از حقوق اجتماعی به‌عنوان مجازات تبعی)

دسته دوم تعزیرات که با توجه به اهمیت و جایگاه آن در فقه و حقوق موضوعه ایران ارائه شده است. عبارت است از: تعزیرات شرعی و تعزیرات حکومتی؛ که مفهوم و جایگاه آن در قانون جدید مجازات اسلامی و دیدگاه‌های نوین آن در این کتاب مورد بررسی قرار گرفته است.

در این کتاب، با الهام از دیدگاه‌های حاکم بر تعزیرات، بر آن شدیم، وجود مجازات تعزیری را به دو قسم، سنتی و مدرنیته که همان، درجه‌بندی تعزیرات هست را مورد تجزیه و تحلیل قرار بدهیم؛ و از این رهگذر، آثار این درجه‌بندی را با دیدگاه‌های جرم‌شناسانه مورد تجزیه و تحلیل قرار داده‌ایم. تا قبول چه افتد!

غلامرضا افشاری پور، مجتبی محمدی زاده کرمانی نژاد

در این کتاب، با الهام از دیدگاه‌های حاکم بر تعزیرات، بر آن شدیم، وجود مجازات تعزیری را به دو قسم، سنتی و مدرنیته که همان، درجه‌بندی تعزیرات هست را مورد تجزیه و تحلیل قرار بدهیم؛ و از این رهگذر، آثار این درجه‌بندی را با دیدگاه‌های جرم شناسانه مورد تجزیه و تحلیل قرار داده‌ایم

انتشارات موجک

ISBN: 978-600-8307-92-1

9

786008

307921